*Патлачук В. Н.,**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри теорії, історії права і держави та конституційного права
Університету державної фіскальної служби України*

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОЕКТІВ ПОЛЬСЬКИХ КОНСТИТУЦІЙ ВІД 31 ЛИПНЯ 2017 Р. ТА 11 ЛИСТОПАДА 2018 Р.

Анотація. У статті досліджено комплекс суспільно-політичних причин підготовки Проектів Конституцій 2017, 2018 рр. Розглянуто їх основні положення та проведено розрахунки кількості знаків, які припадають на кожний розділ документів. Показано, що в Проекті 2017 р. найбільший обсяг матеріалу міститься в розділі II «Законодавча влада», а в Проекті 2018 р. – у розділі VIII «Президент Республіки Польща». Проведено компаративний аналіз розділів, присвячених повноваженням Президента Республіки, Сейму та Сенату, правам і свободам населення, а також системі правосуддя.

Причиною підготовки Проектів Конституцій 2017 та 2018 рр. є необхідність урегулювання питань стосовно гармонізації системи права Польщі та Європейського Союзу, а також політичні кризи, пов'язані з нечітким регламентуванням повноважень Президента, Сенату, Сейму, Ради Міністрів та інших органів виконавчої влади. Порівняльний аналіз кількісних показників доводить, що Проект 2018 р. приблизно на 33% більший за своїм обсягом порівняно з Проектом 2017 р., також Проект 2018 р. складався з 17 розділів, а Проект 2017 р. – з 8 розділів, кількість статей у Проекті 2018 р. становила 184, а в Проекті 2017 р. – 57. Тобто Проект 2018 р. відрізнявся від Проекту 2017 р. наявністю значно більшої кількості матеріалу та більш детальним викладенням питань, які ввійшли до змісту Основного Закону. У Проекті 2017 р. більше ніж третина матеріалу припадає на розділ II, у якому викладаються засади діяльності законодавчої гілки влади, а в Проекті 2018 р. – розділу VIII, присвяченому правам і повноваженням Президента країни. Ця обставина відображає різницю доктринальних підходів проєктантів цих документів. Загальним положенням, яке ввійшло до змісту обох Проектів, є питання депутатської недоторканості шляхом уведення заборон на арешт або затримання депутатів Сейму чи сенаторів без згоди Маршалів цих палат. При цьому на вимогу керівників Сенату або Сейму затримана особа підлягала негайному звільненню.

Ключові слова: Конституція Польщі, проект, кількісні показники, компаративний аналіз, права людини, Президент Республіки, Сейм, Сенат.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження пов'язана із системною кризою, яка охопила майже всі сфери життя сучасної України. У таких умовах Конституція набуває особливого значення, тому що є фундаментальною основою функціонування суспільства. На її підставі встановлюються права й обов'язки громадян, проводять свою діяльність органи влади, визначається їхня компетенція та механізм взаємодії влади й суспільства. Сьогодні в Україні склалася ситуація,

пов'язана з унесенням значної кількості змін в Основний Закон, наслідки яких важко спрогнозувати. Із цього погляду доцільно звернутися до історичного досвіду конституційних процесів, які мали місце в інших країнах. Тому варто розглянути польський досвід конституціоналізму, який має давню й непросту історію, що потребує свого детального та всебічного розгляду. У цій країні активно проходить процес підготовки нової Конституції, на яку впливають наявні доктринальні погляди, умовиводи та ідеї конституціоналізму, що призвело до появи значного числа конституційних проектів. Отже, доцільно розглянути найбільш відомі конституційні проекти, один із яких підготовлений 31 липня 2017 р. представниками Сейму, і Проект Конституції Роберта Гвіздовського від 11 листопада 2018 р.

Метою статті є проведення порівняльного аналізу Проектів Конституцій Польщі за 2017 та 2018 рр. за допомогою розрахунків кількісних показників.

Виклад основного матеріалу дослідження необхідно розпочати з того, що, по-перше, нова Конституція мала закріпити в країні модель конституційного устрою з урахуванням вступу у 2004 р. Польщі до ЄС. На думку польських політиків, Конституція 1997 р. не забезпечувала повний відхід від соціалістичної моделі, тому подальший розвиток Польщі вимагав підготовки нового проекту. Як указує П.В. Сорокун, подібна ситуація виникла в Російській Федерації під час підготовки Конституції 1993 р., так як новий Основний Закон не забезпечував перехід від комуністичного режиму до демократії [1, с. 87]. По-друге, необхідність розроблення даного документа пов'язана з низкою політичних криз, які проходили в країні протягом останнього десятиліття. Так, у 2008 р. виникла ситуація, пов'язана з призначенням суддів на посаду, тому що Президент Лех Качинський не виконав рішення Національної Ради судової влади й відмовився від затвердження деяких кандидатів на посаду суддів. Тому в січні 2009 р. Сейм уніс до законодавства країни зміни стосовно того, що Президент повинен висувати кандидатів на посаду суддів з числа осіб, представлених Реєстром Національного суду. Тодішній Президент Польщі не був згоден із таким рішенням, звернувся до Конституційного Трибуналу з вимогою дати оцінку такій ініціативі парламенту. По-третє, у 2015 р. на виборах Президента головою держави був обраний Анджей Дуда, який набрав 51,5% голосів. На виборах у Сейм партія «Право і Справедливість» отримала 37,6% голосів і 235 мандатів із 460. Це дало змогу сформувати однопартійний уряд, який підтримала більшість депутатів. На думку ідеологів партії «Право і Справедливість», Конституція 1997 р. мала значну

кількість недоліків. Нова Конституція мала закріпити в країні європейські цінності, польську культуру та християнські традиції. На додаток до цього в Конституції 1997 р. не встановлюється чіткий баланс повноважень різних гілок влади та її концентрація може поступово перейти до Президента чи голови основної політичної сили. Іншим положенням Конституції 1997 р., яке викликало незадоволення в суспільстві, була необхідність зміни порядку фінансування різних партій із бюджету країни.

З метою більш детального дослідження проектів Конституцій використаний метод кількісних показників нормативно-правових актів, запропонований О.Л. Копиленко й Б.В. Кіндюком [2, с. 9]. Ця методика передбачає розрахунки кількості знаків у кожній статті, главі та їх загальної кількості в конкретному документі як в абсолютних, так і в відносних величинах.

Під час підготовки Проекту Конституції 2017 р., на думку П. Зузанського, необхідно було врахувати особливості двох моделей основних законів, тобто до якого виду – гнучкого чи жорсткого – належить новий документ [3]. Так, на думку науковця, перша модель діє у Великобританії та Ізраїлі, відрізняється тим, що Конституція змінюється згідно зі звичайними законами. Із цього погляду новий проект установлює в Польщі жорстку модель Конституції, тому що для її зміни потрібна спеціальна процедура й умови дотримання конкретних вимог. Іншим питанням є кількість депутатів, які можуть ініціювати внесення змін до Конституції, та число громадян, які також мають таке право. Однією з причин підготовки Проекту 2017 р. є необхідність регламентації проведення референдуму із затвердження Конституції. Якщо Конституція 1997 р. приймалася на референдумі, то автори проекту 2017 р. вважали, що його проведення є не обов'язковим. Як аргумент проєктанти звертали увагу на Закон «Акт про внесення змін до Конституції Польщі», на підставі якого 20% депутатів Сейму можуть унести пропозиції стосовно внесення змін до Основного Закону, після чого документ виноситься на розгляд Сейму. Наступним кроком після затвердження Маршалом Сейму є передавання документа на підпис Президенту. У разі відмови Президента підписати цей законопроект документ передається до Конституційного Трибуналу, який виносить остаточне рішення із цього питання. Цілком зрозуміло, що такі проблеми разом із необхідністю уточнення повноважень Парламенту, Президента Республіки, Ради Міністрів, Верховного Суду, органів місцевого самоврядування стали причиною підготовки Проекту Конституції 2017 р.

Текст документа складався з восьми розділів, які мали 22976 знаків і 57 статей. На підставі проведених розрахунків встановлено, що найбільша кількість знаків припадає на розділ II «Законодавча влада», який складався з 8527 знаків, чи 37,11% від загальної кількості матеріалу, до нього входить 17 статей. На другому місці – розділ III «Виконавча влада» – 4631 знаків, чи 20,16% від загальної кількості матеріалу, який складається з 10 статей. На третьому місці – розділ I «Основні права», який має 3764 знаків, чи 16,38% і 9 статей. На четвертому місці знаходиться розділ IV «Судова влада», який складається 2355 знаків, чи 10,25% від загальної кількості матеріалу, має 8 статей (таблиця 1). Тобто проєктанти цього документа основну увагу приділили розділу II, який розглядає питання кількісного складу Сейму, порядок обрання до парламенту, порядок його скликання, голосування, кількість депутатів, сенаторів, початок роботи й повноваження Сейму та Сенату.

Другий Проект 2018 р. підготовлений на вимогу Президента Польщі професором Робертом Гніздовським і висвячений вирішенню таких завдань: чітке встановлення принципів поділу влади та їх рівноваги; зміцнення виконавчої влади шляхом права Президента призначати на посаду міністрів; передача судової влади в компетенцію Національної Ради судової влади; забезпечення прозорості судової влади; унесення положень стосовно регламентації Верховного Суду.

Документ складався із 17 глав, 34126 знаків і 184 статей (таблиця 1).

На другому місці – розділ III «Виконавча влада» – 4631 знаків, чи 20,16% від загальної кількості матеріалу, який складається з 10 статей (таблиця 1).

Згідно з отриманими результатами, їх найбільша кількість припадає на розділ VIII «Президент Республіки Польща», який має 5474 знаків, або 16,03% від загальної кількості знаків, містить 25 статей, на другому місці – розділ V «Сейм, Сенат», що містить 4406 знаків, чи 12,91% від загальної кількості матеріалу, який складається з 26 статей, на третьому місці – розділ II «Основні права» – 3782 знака, чи 11,08% від загальної кількості матеріалу, який складається з 19 статей, а на четвертому місці за кількістю знаків знаходиться розділ IX «Верховний суд і загальні суди» – 2097 знаків, який включає 9,42% від загальної кількості матеріалу, складається з 18 статей. З метою порівняння вкажемо, що в Конституції 1997 р. повноваженням Голови держави відводилося 11,8% від загальної кількості матеріалу. Загалом розділ VIII, розділ V, розділ II та розділ IX включають 50% загальної кількості матеріалу, який входить до Проекту Конституції 2018 р. Проведені розрахунки показують, що Проект Конституції приділяє основну увагу питанням, пов'язаним із функціонуванням інституту Президента, тобто в Польщі встановлюється президентсько-парламентська республіка. З метою більш детального розгляду розподілення матеріалу у двох проєктах підготовлено графік коливань кількості знаків по розділах документів (рис. 1).

Розгляд отриманих результатів показує, що Проект 2017 р. характеризується наявністю значних коливань кількості знаків від максимального значення – 37,11% до 1,87% у розділі VII. На відміну від цього, Проект 2018 р. характеризується значно меншою амплітудою коливань знаків, але має чотири локальні максимуми (рис. 1).

Ураховуючи ту обставину, що в обох Проєктах значна увага приділялася правам Сейму та Сенату, їхнім повноваженням, доцільно провести компаративний аналіз цих розділів. Використання цього методу дає змогу з'ясувати, чим відрізняються між собою повноваження різних гілок влади, механізм їх функціонування та висвітлення загальних підходів і розбіжностей між різними інститутами. Так, у Проєкті 2017 р. цьому питанню відведено 8527 знаків, а в Проєкті 2018 р. – 4406 знаків, тобто Проект 2017 р. відрізняється значно більшим обсягом матеріалу, який приділений цьому питанню. У Проєкті 2017 р. ст. 10 регламентує склад Сейму Республіки, що складається з 200 депутатів, які обираються на 4 роки загальним, прямим, рівним, таємним голосуванням громадян, яким виповнилося 18 років. На відміну від цього, згідно зі ст. 40 Проекту 2018 р., Сейм складається з 460 депутатів, участь у виборах беруть громадяни Польщі, яким виповнилося 18 років, а батьки мають право голосувати за дітей, яким у день виборів не виповнилося 18 років.

Таблиця 1

Кількісні показники Проектів Конституцій Польщі 2017 та 2018 рр.

А. Проект Конституції 2017 р.			
Назва розділів	Кількість статей	Кількість знаків	% від загальної кількості
Розділ I «Основні права»	9	3764	16,38
Розділ II «Законодавча влада»	17	8527	37,11
Розділ III «Виконавча влада»	10	4631	20,16
Розділ IV «Судова влада»	8	2355	10,25
Розділ V «Місцеве самоврядування»	6	1965	8,55
Розділ VI «Вища служба аудиту»	1	667	2,9
Розділ VII «Загальні положення»	3	429	1,87
Розділ VIII «Зміна Конституції»	3	638	2,78
<i>Разом</i>	<i>57</i>	<i>22976</i>	<i>100</i>
Б. Проект Конституції 2018 р.			
Розділ I «Річ Посполита»	6	1128	3,31
Розділ II «Основні права»	19	3782	11,08
Розділ III «Функції стану»	9	1937	5,68
Розділ IV «Правова основа»	5	1198	3,51
Розділ V «Сейм, Сенат»	26	4406	12,91
Розділ VI «Національні збори»	3	758	2,22
Розділ VII «Законодавчий процес»	4	1176	3,45
Розділ VIII «Президент Республіки Польща»	25	5474	16,03
Розділ IX «Верховний Суд і загальні суди»	18	3215	9,42
Розділ X «Прокуратура»	8	1631	4,78
Розділ XI «Органи державного контролю»	12	2097	6,14
Розділ XII «Місцеве самоврядування»	14	1746	5,12
Розділ XIII «Державні фінанси та Національний банк Польщі»	15	3103	9,09
Розділ XIV «Надзвичайні стани»	10	1528	4,48
Розділ XV «Герб, кольори та гімн»	3	186	0,55
Розділ XVI «Зміна Конституції»	5	720	2,11
Розділ XVII «Перехідні та заключні положення»	2	41	0,12
<i>Разом</i>	<i>184</i>	<i>34126</i>	<i>100</i>

Рис. 1. Графік коливань кількості знаків (%) залежно від номера розділу Проекту

Проект 2017 р. накладає обмеження на депутатів стосовно того, що їм заборонено поєднувати парламентську діяльність із посадою Президента, міністра, заступника міністра, державного секретаря, воєводи та судді. До цього Проекту ввійшла ст. 14, яка встановлює порядок звільнення депутата шляхом проведення референдуму на тому виборчому окрузі, у якому

проведено його обрання. У таких випадках для звільнення депутата необхідна участь більшості з не менше ніж 25% офіційно зареєстрованих виборців. Як указується в ст. 18, Сейм приймає закони більшістю голосів за наявності половини встановлених законом кількості депутатів. Відмінністю цього Проекту від Проекту 2018 р. є ст. 15, яка забороняє депутатам

купувати державне майно або здавати його в оренду. При цьому, як указується в ст. 16, депутати отримують заробітну плату, визначену в регламенті Сейму.

Згідно з обома Проектами, вибори до Сейму проводяться в одномандатних округах шляхом таємного голосування та загальновиборчого права. На відміну від Проекту 2017 р., Проект 2018 р. приділяє значну увагу повноваженням і механізму функціонування Сенату. Так, сенатори обираються на термін 6 років, але кожні 2 роки проходить ротація третини від їх загальної кількості. У кожному воєводстві обираються три сенатори, строк повноважень яких установлюється 2 роки, після чого у воєводствах знову проводяться вибори, на підставі яких проходить зміна членів Сенату. В обох Проектах установлюється порядок, відповідно до якого перше засідання Сейму та Сенату скликається Президентом Республіки, на якому депутати й сенатори складають присягу. Другим важливим положенням є наявність в обох Проектах статей, присвячених недоторканності депутатів і сенаторів. Так, згідно зі ст. 13 Проекту 2017 р., ст. 56 Проекту 2018 р., депутат і сенатор не можуть бути затримані або заарештовані без згоди Сейму, за винятком необхідності забезпечення перебігу впровадження. Маршал Сейму та Маршал Сенату повинні бути негайно повідомлені про їх затримання й мають право видати наказ стосовно негайного звільнення.

Суттєва різниця між двома проектами полягає в тому, що, відповідно до Проекту 2017 р., сенатори призначаються Президентом Республіки, а в Проекті 2018 р. передбачені їх вибори. Інтерес викликає та обставина, що, як указується в Проекті 2017 р., до складу Сенату входять Голови виконавчих органів воєводств десяти найбільших міст, десять ректорів найкращих університетів, усі колишні Президенти й Маршали Сейму та Сенату.

Наступним елементом компаративного аналізу є розгляд правового статусу Президента Республіки Польща, в обох Проектах цьому питанню приділяється відповідний розділ: у Проекті 2017 р. – розділ III «Виконавча влада», який складається з 4618 знаків, у Проекті 2018 р. – розділ VIII «Президент республіки Польща», який має 5460 знаків. Спільною рисою обох Проектів є чітке зазначення того, що Президент обирається на термін 5 років і забороняється займати цю посаду більше ніж два рази та виконувати будь-яку іншу публічну діяльність. Відповідно до Проекту 2017 р., Президент вступає на посаду після прийняття присяги в Національній Асамблеї, причому в Конституції відсутні положення стосовно правового статусу цього органу. У Проекті 2018 р. ст. 83 вказує на необхідність проведення присяги Президента 15 серпня в рік виборів, але не вказується, в якому місці складається ця присяга. У Проекті 2017 р. досить стисло формулюються повноваження Президента. Наприклад, ст. 28 вказує, що ця посадова особа є найвищим представником Республіки Польща, гарантом наступності державної влади та наглядає за дотриманням Конституції, забезпечує суверенітет і безпеку держави. На відміну від цього, у Проекті 2018 р. цьому питанню приділено значно більшу увагу: так, згідно зі ст. 90, на Президента покладаються повноваження з проведення зовнішньої політики, забезпечення безпеки держави, укладання міжнародних контрактів, нагородження орденами й відзнаками, помилування або зменшення покарання.

Відповідно до ст. 91, Президент має значний обсяг повноважень у сфері виконавчої влади, тому що Глава держави призна-

чає та звільняє міністрів і воєвод. Водночас на ці повноваження накладаються обмеження, так як, згідно зі ст. 95, міністри звільняються головою держави в разі недовіри, висловленої Сеймом. Як указується в ст. 97, Президент є вищим начальником Збройних сил, призначає та звільняє Начальника Генерального штабу й командирів видів Збройних сил. Інтерес викликає та обставина, що аналогічні повноваження надавалися Президенту згідно з Конституцією 1997 р., різниця полягає в порядку відсторонення Президента від влади й у випадках, коли Глава держави не може виконувати свої обов'язки.

Іншою різницею між двома Проектами є та обставина, що в Проекті 2017 р. вказується, що Президент обирається разом із віце-президентом, але відсутня процедура обрання цієї посадової особи. Згідно з Проектом 2018 р., у ст. 74 вказано, Президент обирається на підставі загального виборчого права таємним голосуванням, що відповідає давній польській традиції надання цій гілці влади значного кола повноважень. Інтерес викликає та обставина, що, відповідно до Проекту Конституції, Президент може обиратися шляхом повторного голосування, якщо в результаті першого жоден із кандидатів не отримає необхідної більшості. Як указується в ст. 78, президентські вибори проводяться 3 травня, тобто в дату прийняття першої Польської Конституції 1791 р., що демонструє наявність традиції розвитку польського конституціоналізму.

Недоліком Проекту Конституції 2018 р. є відсутність чіткого зазначення повноважень Президента в питаннях оголошення надзвичайного стану в разі війни, масових заворушень, природних катаклізмів. На відміну від цього, у Проекті 2017 р. ст. 34 надає право Президенту ввести воєнне становище на частині країни або на всій її території, якщо цього вимагає зовнішня загроза національній безпеці. Термін ведення надзвичайного стану обмежений трьома місяцями, а його продовження ще на три місяці може відбутися лише один раз згідно з Постановою Національних Зборів. У період уведення надзвичайного або воєнного стану Президент має право обмежити цивільні права та свободи населення і приймати інші рішення, пов'язані з обороною держави. Підводячи підсумки розгляду двох Проектів Конституції, необхідно зазначити, що, на думку Єви Май, між ними існують суттєві розбіжності стосовно моделей політичної системи Польщі, що відображено в повноваженнях Глави держави [4, с. 125]. Так, Проект 2018 р. значно посилював вплив Президента на всі сфери життя країни, а Проект 2017 р. нечітко розділив повноваження Сейму та Глави держави, наслідком чого стали численні політичні кризи.

Важливою особливістю польського конституціоналізму був значний інтерес до захисту прав і свобод людини, що пов'язано з окупацією країни іноземними державами до 1918 р., а в період з 1944–1989 рр. Польща входила до соціалістичного табору, яким керував Радянський Союз. Як вказує Ю.М. Бісага, основні суспільні інтереси завжди пов'язані з правами та свободами громадян і повинні реально забезпечуватися конституцією [5, с. 37]. Тому в обох документах цьому питанню приділяється значна увага, що відображено в обсязі матеріалу, який міститься в цих розділах, у Проекті 2017 р. – 3768 знаків, у Проекті 2018 р. – 3753 знаків. У Проекті 2017 р. ст. 5 вказує, що всі громадяни Польщі рівні перед законом, а їхнє життя, свобода та власність охороняються державою. Позбавлення права громадянина може статися лише в разі вчинення злочину та виключно на підставі рішення суду. На додаток до цього

ст. 5 регламентує права громадянина захищати своє життя, здоров'я та майно, а також життя, здоров'я та майно своїх близьких усіма доступними засобами. У Проекті 2018 р. регламентується інший підхід до викладення основних прав і свобод громадян Польщі. Цей розділ складається із 7 статей, у яких ньому також регламентується рівність усіх громадян перед законом, заборона дискримінації та вказується, що життя, свобода і власність на території Польща захищені Конституцією. Інтерес викликає та обставина, що громадяни мають право мати зброю в будинку чи квартирі, де вони проживають, а також регламентується право на самозахист і захист свого помешкання.

Історія Польщі склалася так, що в період керування країни комуністами були значно обмежені права громадян на власність. Виходячи із цього, автори документа в ст. 13 зафіксували положення, згідно з якими держава захищає майнові права та правонаступництво. Проект Конституції 2018 р. обмежує можливість використання експропріації, яка допускається лише для суспільних потреб із повною компенсацією вартості таких об'єктів. У цьому Проекті ст. ст. 14–15 присвячені питанням проведення підприємницької діяльності, яка покладає на державу обов'язок забезпечення свободи введення господарювання і створення умов для здійснення всіх видів діяльності, а також таких, які потребують державного дозволу. Цей комплекс питань не відображено в змісті Проекту 2017 р., але до нього входить ст. 9, яка регламентує питання відносин громадян і держави, держави та церкви, а також релігійних об'єднань. На відміну від цього, у розділі II Проекту 2018 р. такі положення відсутні, хоча в Конституції 1997 р. релігійним питанням відводилася значна кількість матеріалу. У Проекті 2017 р. ст. 9 указує, що всі жителі Польщі мають право дотримуватися положень відповідного церковного чи релігійного об'єднання та виконувати призначені в ньому обряди, які не порушують громадський порядок чи суспільну мораль. На додаток до цього забороняється примушувати громадян брати участь у релігійних заходах чи ритуалах. Іншим питанням, яке регламентується в Проекті 2018 р. та не відображено в Проекті 2017 р., є екстрадиція польського громадянина. Так, ст. 22 Проекту 2018 р. передбачає, що такий захід може бути здійснений лише на основі міжнародної угоди або акта, прийнятого міжнародною організацією, членом якої є Польща. Умовою таких дій є запит стосовно вчинення злочину за межами Республіки Польща та наявність рішення суду. Відмінністю Проекту 2018 р. від Проекту 2017 р. є наявність ст. 24, згідно з якою громадяни мають право отримувати інформацію про діяльність органів державної влади й осіб, які виконують державні функції, а в Проекті 2017 р. ст. 4 вказує, що діяльність органів влади та державного управління має проводитися в інтересах суспільства.

До змісту обох Проектів Конституцій увійшли розділи, які регламентуються діяльністю судової гілки влади, який у Проекті 2017 р. відведено 2355 знаків, а в Проекті 2018 р. – 1198 знаків. Як указує В.М. Скрипнюк, існують два підходи в закріпленні в законі діяльності судової гілки влади: а) судова влада концентрується в одному інституті; б) створення єдиної судової системи, у якій можуть виділятися такі специфічні об'єкти, як Конституційний Суд, Верховний Суд і звичайні суди [6, с. 88]. На думку науковця, подібний тип організації судової влади часто визначають як полісистемний, тобто в державі діють декілька незалежних одна від одної систем загальних і спеці-

лізованих судів. Із цього погляду Проекти Конституцій 2017 р. та 2018 р. становлять, згідно із В.М. Скрипнюк, першу модель, так як регламентують існування загальних, воєводських судів і Верховного Суду Республіки Польща, який, відповідно до ст. 42, є вищим судовим органом. В обох Основних Законах указується, що суди здійснюють правосуддя від імені Республіки Польща, а порядок їхньої діяльності визначається статусом. Різниця між Проектами полягає в більш детальному регламентуванні призначення на посаду суддів загального суду та суддів Верховного Суду. Так, згідно з Проектом 2018 р., на посаду судді може призначатися особа, якій виповнилося 40 років, має 10 років стажу у сфері юриспруденції та ступінь доктора юридичних наук. Як указується в ст. 109, наказ про відсторонення від посади судді загального суду, переведення на інше місце праці або посаду за відсутності власного бажання може бути прийнято рішенням Верховного Суду. У свою чергу, суддею Верховного Суду може бути особа, яка пропрацювала у сфері юриспруденції 15 років, має ступінь доктора юридичних наук і досягла 45-річного віку. Проект передбачає складну процедуру обрання судів Верховного Суду, яких пропонує Президент за згодою Сенату, який проводить голосування щодо кожної кандидатури. При цьому Президент має право подати на посаду судді Верховного Суду трьох кандидатів, якщо ці три особи не отримують згоди Сенату, глава держави може назначити іншого кандидата без згоди Сенату.

Важливим моментом, який відображено в Проекті 2018 р. та який не зафіксований у Проекті 2017 р., був порядок виходу суддів на пенсію та їх звільнення. Як указується у ст. 110, судді загальних судів мають право виходу на пенсію за власним бажанням, можуть звернутися до Президента про дострокове звільнення та бути звільненими через стан здоров'я.

Особливістю Проекту 2017 р. є наявність у ньому ст. 43, згідно з якою Верховний Суд приймає рішення щодо відповідності Конституції, Указів Президента, розпоряджень Ради міністрів і членів цього органу, розглядає справи проти Президента й виконує впровадження у справах, ініційованих депутатами, сенаторами та Президентом.

За результатами дослідження можна зробити такі **висновки**:

1. Причиною підготовки Проектів Конституцій 2017 та 2018 рр. є необхідність урегулювання питань стосовно гармонізації системи права Польщі та Європейського Союзу, а також політичні кризи, пов'язані з нечітким регламентуванням повноважень Президента, Сенату, Сейму, Ради Міністрів та інших органів виконавчої влади.

2. Порівняльний аналіз кількісних показників доводить, що Проект 2018 р. приблизно на 33% більший за своїм обсягом порівняно з Проектом 2017 р., також Проект 2018 р. складався із 17 розділів, а Проект 2017 р. – з 8 розділів, кількість статей у Проекті 2018 р. становила 184, а в Проекті 2017 р. – 57. Тобто Проект 2018 р. відрізнявся від Проекту 2017 р. наявністю значно більшої кількості матеріалу й більш детальним викладенням питань, які увійшли до змісту Основного Закону.

3. У Проекті 2017 р. більше ніж третина матеріалу припадає на розділ II, у якому викладаються засади діяльності законодавчої гілки влади, а в Проекті 2018 р. – розділ VIII, присвяченому правам і повноваженням Президента країни. Ця обставина відображає різницю доктринальних підходів проєктантів цих документів.

4. Загальним положенням, яке увійшло до змісту обох Проектів, було питання депутатської недоторканності шляхом

уведення заборони на арешт або затримання депутатів Сейму чи сенаторів без згоди Маршалів цих палат. При цьому на вимогу керівників Сенату або Сейму затримана особа підлягала негайному звільненню.

Література:

1. Сорокун П.В., Калашников В.С. Историко-правовое сравнение советской и российской конституций. *Эпоха науки*. 2016. № 8. С. 85–88.
2. Копиленко О.Л., Кіндюк Б.В. Теоретичні засади використання кількісних показників у дослідженнях пам'яток права. *Юридична Україна*. 2016. № 7–8. С. 4–12.
3. Zyzanski P. Jak sie zmienia polska Konstytucje? URL: <https://konstytucyjny.pl/jak-sie-zmienia-polska-konstytucje/>.
4. Maj Ewa. Alternatywne projekty konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej: przypadek srodowisk neoendekich. *Horyzonty Polityki*. 2018. № 28. P. 123–144.
5. Бисага Ю.М., Белов Д.М. Політико-правовий аналіз змісту конституції. *Форум права*. 2008. № 3. С. 36–45.
6. Скрипнюк В.М. Методологія компаративного аналізу в сучасних конституційно-правових дослідженнях. *Держава і право*. 2013. № 62. С. 85–90.

Patlachuk V. Comparative analysis of the draft Polish Constitutions from July 31, 2017 and November 11, 2018

Summary. The article examines the complex socio-political reasons for the preparation of draft Constitutions 2017, 2018 discusses their main provisions and the calculations of the number of characters you have on each section of the documents. It is shown that the project 2017 the highest volume of material contained in section II, “Legislative power”, and in the project 2018 in section VIII “the President

of the Republic of Poland”. Conducted comparative analysis of the sections on the powers of the President of the Republic, the Sejm and the Senate, the rights and freedoms of the population and the justice system.

The reason for the preparation of draft Constitutions 2017 and 2018, there is a need to address issues regarding the harmonization of the legal system of Poland and the European Union, as well as political crises related to the fuzzy regulation of the powers of the President, Senate and Sejm, the Council of Ministers and other Executive bodies. Comparative analysis of quantitative indicators prove that the project is 2018, about 33% larger in volume compared with the project 2017 and also 2018 project consisted of 17 sections, and the project is 2017 of 8 sections, the number of articles in the draft 2018 was 184, and in the 2017 draft – 57. That is, the project 2018 differed from the project in 2017 the presence of significantly more material and more detailed presentation of the issues included in the contents of the Basic Law. The project 2017, more than one third of the material necessary for section II, which outlines the principles governing the activities of the legislative branch, and the project 2018 section VIII, on the rights and powers of the President. This circumstance reflects the different doctrinal approaches of the designers of these documents. General provision, which was included in the contents of both projects was the question of parliamentary immunity, by introducing prohibitions on the arrest or detention of MPs or senators without the consent of the Marshals of the chambers. At the same time the request of the leaders of the Senate or Sejm, the detained person must be released immediately.

Key words: Constitution of Poland, project, quantitative, comparative analysis, human rights, the President of the Republic, the Sejm and the Senate.